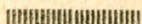

І то сміх очайдушний і гордий!..

— — — — —
І судна, як кинджал, розтиняють борун
Й напялись паруси, як тятиви...
В міліонах сердець — До Нової Землі —
Везем буйні, квітчасті пориви!..

Ярослав Курдидик.

С и н и.

Цю хатину, що стоїть самотою при шосі, на яких три верстві од Галича, дуже добре видно, коли ви йдете залізницею зі Львова до Галича і наближаєтеся до стації.

А як колинебудь проїздитимете шосою, не забудьте туди повернути. Там зустрінете дуже симпатичну, стареньку, сиву бабусю. Коли ви розговоритеся з нею, вона більш як певно запросить вас за хату в садок, а там ви побачите широку могилу обсажену рясно квітцям, а на ній високій хрест з написом:

— „Своїм синам-соколам, що полягли за Україну-Матір“.

Тай полягли вони, такі біля власної хати.

Молоді були, високі, смагляві, як степові орли.

Здавалося, що постаті їхні були од стіп до голови викуті з бронзу. Одному було тоді 16, а другому 14 років. А були майже рівні ростом.

Так розказує вам стара матір і в той мент, як говорить про них, блукає сивими старечими очима гень-десь далеко по широких полях..

Може бачить їх тоді, як малими ще бігають по леваді, що розкинулася пестрим ковром перед її вікнами і збирають для неї квітцям..

— Старший називався Осип. Цей бувало, ще малим зробить собі кріса з дерева, збере сільських хлопців на пасовищу й гукає срібним голоском:

— „До столиці нашої колишньої — за мною хлопці... Гей нумо що сили до баштів!..“

— А я дивлюся на його мале смагляве личко, що насупилося од завзяття й кажу собі:

„З нього то певно буде колись вояк...“

І оттак очима я при ньому, а думкою при Михайликові...

А тамтой був інший. Тихий, смирний та мовчливий — а очі мав такі сині як небо, як дві китиці синіх блакитів..

Батько ще такі малими одумер ім і я їх виховувала сама, як могла, але чесно. Бувало завжди кажу ім: — „Сини мої кохані, любіть в житті дві речі тільки: Батьківщину й Матір..“

— На Зелені Свята минуло дванадцять років, як померли мої сини таки недалеко од рідного загону. Оттам, де шоса повертається у право... І показує тоді старушка худю змарганою рукою на шосу, що веться білою стрічкою поміж зелено-кучеряві поля,

— День був тоді такий гарний, що жити хотілося. Довкруги сонце до землі золотим цілунком прилягло, а поля шуміли й шуруділи, як море...

Десь вже перед самим вечором почали більшовики стріляти на галицьку стацію і на міст. А в мене на подвір'ю і в саді хмара стрільців. А всі такі гарні й молоді як мої сини — й кажуть до мене:

— „Матусю, більшовики до Галича підходять“.

А мені, знаєте, од того слова „більшовики“, як на душу й серце наляг.

— „Але ми не дамося“ — каже один, мабуть старшина. Будемо, як личить стрільцям, боронити й захищати галицьку столицю. Нехай наші предки, що лежать там високо на галицькому замчищі, бачуть, що ми може хоробріші од них“.

— А сини мої обидва слухають й бліднуть чогось.

І вже тієї ночі я майже не спала. Сини так і відразу пристали до стрільців, як до братів. І один і другий пробують, як то стріляти з кріса, як багнета насаджувати й як боронитися, коли воріг несподівано наскочить зі заду.

— Десь над раном, як зморив мене сон стрільці до приступу пішли. Вийшли так тихо, що я й не чула коли. А з ними й сини мої пішли.

Казав старший Осип: — „Піду з вами, панове стрільці й не пуцу наїзників на свій загін“.

— А молодший собі каже: — „Якщо ти йдеш — брате захищати грудьми рідну землю, то й я піду з тобою...“

(Так вже мені потому стрільці розказували).

А я спала й крізь сон бачила те все, що вони робили.

Дав їм старшина по крісові й каже:

„Добре молоді добровольці, візьму вас. До відважних світ належить!..“

І пішли зі стрільцями у розстрільній під галицьку стацію.

— А бій був тоді страшенний. Більшовики конче хотіли добути стацію й міст.

Земля дрижала, як у судорогах ціле до полудня, а дими сонце заступали. Потім пішли стрільці в атаку і хоч впала їх тоді трохи не половина, одчерди більшовиків. Не пустили клятих до столиці.

І сини тоді мої обидва у бою лягли...

Пам'ятаю, десь вже з полудня місця собі не можу найти. Бюся болізно — безрадна, як риба об лід. У мізок впалося як павка одне питання тільки:

— Геї, де ж то сини мої?..“

А тут, дивлюся, шосою несуть їх стрільці. В Осипа голова на двоє розчавлена а Михайликові двічі багнетом пробили груди і вже в дорозі, як несли до мене, помер.

Я дивлюся на їхні бліді обличчя й не плачу.

— Великий біль сльози одняв.

А старшина підходить до мене й каже:

— „Матусю — чесно ви виховали синів своїх. Вони не осоромили рідної землі і хай вона пером ляже їм на груди. Хай прийме їх у свої обійми земля — яку вони чесно боронили..“

І похоронили їх таки самі стрільці. Оттутки, як бачите, під цими трьома дубами. Тоді вони, ще малими деревцями були — а тепер вже дуби розлогі. І сплять сини мої кохані у їхній тіні...

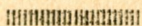
І старенькій вже тепер бабусі сльози сріблом з очей ллються.

Але враз вона отирає їх нервово, простує свою життям пригнену постать і говорить якимсь дивним, дзвінким, мов не її голосом:

— „Але на крові їхній, ще сильніші тепер ростуть. І так бачу, як будуть проїздити поруч моєї хати шосею, злізуть з коней і прийдуть поклонитися їхнім чесним тіням.

— „Так чує моє материнське серце, що прийдуть і то незабаром вже...“

В червні 1932.

Улас Самчук.

Волинь.¹⁾

— Просимо, просимо! — почали обзиватися з гурту дубові голоси. — А так. Справді. Чого його ото товчись на місці, — і як загомоніли сотні людей нараз та ще й різними голосами, то вийшло щось, чого й сам дідько лисий не второпає... Але зі всього видно, що Матвія всі хочуть вибрати...

— Люди добрі! — почав Матвій. Послухайте, що я вам скажу. Ви ж всі добре знаєте, що мені тепер не випадає брати на свої плечі усієї ж праці. Хай йому чистець. Це ж не те, що було при купівлі Осовця чи Лебедщини. Тоді я по кілька десятин брав, мав клопіт зі своїм, то в одно вже міг дещо й для інших зробити. Не те тепер. Я ж звязався купівлею десятини коло дому. Тепер я не знаю, чи то вистарчить на це все у мене соку. А як візьму тут що, то не більше пів десятини. Ну от і посудіть. Є мені рація вплутуватись так у це діло. Ні, я таки не можу. Радий би, та не можу. Хай це все перейме на себе дядько Мартин, або Даян, чи Конон.

...і Матвій безпорадно розводить руками та знизує сутулуватими плечима.

Громада насупилась хвилевою мовчанкою. Дядьки почухували потилиці, поплывували... Видно — міркують. Воно то, либонь мусіло б уже розпочатись, та на яку його ступиш?...

Гармідер, що буревійно, після таких мовчанок зривається, бо кожний надумавшись, хоче висловитись, заборсив справу ще дужче. Нарешті до слова прийшов старий Кальчук, що деякий час щось радився з Марином. Це є високий, тонкий, довгоший, з орлячим носом дядько, що завше досить до речі міркував... Він виліз на якесь підвищення і глухим, горловим голосом почав, що, мовляв, коли громада щось хоче зробити, то ніколи шовки воду в ступі, а треба рішати діло. Тут, мовляв, є люди з обох частин села „панської“ та „казьонної“²⁾, а це значить, що нам не тяжко розбитись на дві половини, а кожна половина хай ви-

¹⁾ Гл. „Дзвони“ ч. 1, 2, 3, 4, 5, і 9 1932.

²⁾ Поділ, що лишився від паньщизняних часів.